

Odnos težnje za postignućem i materijalizma sa stavovima prema odlasku u inozemstvo kod srednjoškolaca

---

Domitrović, Manuela

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:637941>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2022-06-28**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository of evaluation works](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

Sveučilišni jednopredmetni preddiplomski studij psihologije

Manuela Domitrović

**Odnos težnje za postignućem i materijalizma sa
stavovima prema odlasku u inozemstvo kod
srednjoškolaca**

Završni rad

Zadar, 2021.

Sveučilište u Zadru

Odjel za psihologiju

Sveučilišni jednopredmetni preddiplomski studij psihologije

Odnos težnje za postignućem i materijalizma sa stavovima prema odlasku u inozemstvo kod srednjoškolaca

Završni rad

Student/ica:

Manuela Domitrović

Mentor/ica:

prof.dr.sc. Izabela Sorić

Zadar, 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, Manuela Domitrović, ovime izjavljujem da je moj završni rad pod naslovom Odnos težnje za postignućem i materijalizma sa stavovima prema odlasku u inozemstvo kod srednjoškolaca rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 28. rujna 2021.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	1
SUMMARY.....	2
1. UVOD.....	3
1.1.Migracije.....	3
1.2.Stavovi.....	4
1.3.Materijalizam.....	6
1.4.Potreba za postignućem.....	7
2. CILJ.....	8
3. PROBLEMI I HIPOTEZE	9
3.1.Problemi.....	9
3.2.Hipoteze.....	9
4. METODA.....	10
4.1. Sudionici.....	10
4.2. Mjerni instrumenti.....	10
4.3. Postupak.....	13
5. REZULTATI.....	13
6. RASPRAVA.....	16
7. ZAKLJUČAK.....	21
8. LITERATURA.....	22

SAŽETAK

ODNOS TEŽNJE ZA POSTIGNUĆEM I MATERIJALIZMA SA STAVOVIMA PREMA ODLASKU U INOZEMSTVO KOD SREDNJOŠKOLACA

Problem vanjskih migracija s kojim se susreće Republika Hrvatska, ponajviše u slavonskim županijama uzima sve veći zamah. Razni su razlozi za preseljenje, a psihološki procesi i odrednice sve se češće proučavaju. Stavovi prema odlasku u inozemstvo jedan su od faktora koji utječe na donošenje odluke o preseljenju. Stariji studenti, učenici medicinskih škola, ali i studenti posebnih regija pokazuju pozitivnije stavove prema odlasku u inozemstvo. Osim stavova, težnja za postignućem pokazala se također kao jedan od faktora koji može utjecati na donošenje odluke o preseljenju izvan granica domicilne države, osobe koje imaju izraženu ovu težnju češće napuštaju svoju zemlju, te sele u države sa boljim gospodarskim stanjem. Iako nisu pronađena istraživanja koja su istraživala odnos materijalizma i migracija, moguće je da je materijalizam indirektno povezan sa donošenjem odluke o preseljenju, putem svog utjecaja na zadovoljstvo životom. Stoga je cilj ovog istraživanja ispitati odnos težnje ka postignuću i materijalizma sa stavovima prema odlasku u inozemstvo kod srednjoškolaca. Podaci su prikupljeni putem online ankete koja je sadržavala 3 skale, skalu stavova prema odlasku u inozemstvo, skalu materijalizma i skalu težnje ka postignuću, a sudionike se također pitalo za obrazovno usmjerenje, spol i dob. Istraživanjem je utvrđeno da su težnja za postignućem i materijalizam više izraženi kod muškaraca u odnosu na žene, no da u stavovima prema odlasku u inozemstvo nema razlika među spolovima. Također utvrđeno je da su učenici strukovnih usmjerenja ostvarili više rezultate na skalama težnje za postignućem i stavova prema odlasku u inozemstvo u odnosu na gimnazijalce, no da se ove dvije grupe nisu razlikovale prema materijalističkim tendencijama. Nadalje, utvrđena je i pozitivna povezanost težnje za postignućem i materijalizma sa stavovima prema odlasku u inozemstvo.

Ključne riječi: migracije, težnja za postignućem, materijalizam, spol, srednjoškolci

SUMMARY

ASSOCIATION BETWEEN ACHIEVEMENT MOTIVATION, MATERIALISM AND ATTITUDES TOWARDS EXTERNAL MIGRATION AMONG HIGH SCHOOL STUDENTS

The problem of external migration Croatia is facing is serious, especially in the region of Slavonija. There are various reasons for migration, and psychological processes and determinants of migrations are increasingly being studied. Attitudes towards migration are one of the factors influencing the decision to migrate, and they themselves differ among the populations that participated in the various surveys. Older students, medical school students, but also students from special regions show more positive attitudes towards external migration. In addition to attitudes, the achievement motivation has also proven to be one of the factors that can influence the decision to migrate outside the domicile state. People who have this aspiration more often leave their country and move to countries with better economic conditions. Although no research has been found that has investigated the relationship between materialism and migration, it is possible that materialism is one of the factors that indirectly influences the decision to migrate, through its impact on life satisfaction. Therefore, the aim of this research is to examine the association between achievement motivation and materialism with attitudes towards going abroad among high school students. Data were collected through an online survey containing three scales, a scale of attitudes towards migration, a scale of materialism and a scale of achievement motivation. Participants were also asked about educational orientation, gender and age. The research found that the achievement motivation and materialism are more expressed in men than in women, but that there are no differences between the sexes in attitudes towards migration. It was also found that students with vocational orientations achieved higher results on the scales of achievement motivation and attitudes towards migration compared to high school students, but that these two groups did not differ according to materialist tendencies. Furthermore, a positive correlation between achievement motivation and materialism with attitudes towards migration was established.

Key words: migration, achievement motivation, materialism, gender, high school students

1. UVOD

1.1. Migracije

Migracije stanovništva odvijaju se od najranijih vremena, no definiranju i proučavanju migracija znanstvenici su se posvetili tek u 20. stoljeću (Čerenić, 2014). Definiraju se kao svaki tip preseljavanja, trajnog ili privremenog mijenjanja mjesta boravka na drugo (Šverko, 2005). Dvije su vrste migracija - unutarnje i vanjske. Unutarnje migracije podrazumijevaju preseljenje osobe unutar određene države, dok se vanjske migracije odnose na preseljenje osobe iz jedne države u drugu (Straubhaar, 1986). Uzroci migracija svrstani su u tri skupine: politički, ekonomski i socijalno-psihološki. Pod političke uzroke podrazumijeva se preseljenje zbog političkog pritiska, progona, te opasnosti po život u vidu rata. Preseljenje čiji je uzrok potraga za boljim životom pripada ekonomskim razlozima migracija, dok socijalno-psihološki razlozi podrazumijevaju odlazak iz mjesta stanovanja zbog stjecanja slobode i osamostaljenja (Straubhaar, 1986).

Odlazak stanovnika Republike Hrvatske u inozemstvo postao je vrlo ozbiljan problem. Tijekom 2018. godine iz inozemstva se u Republiku Hrvatsku doselilo 26 029 osoba, dok se u inozemstvo odselilo 39 515 osoba, što ukazuje na činjenicu da je saldo migracije stanovništva Republike Hrvatske s inozemstvom bio negativan, te je iznosio -13 486 osoba, dok je saldo migracije stanovništva za 2017. godinu bio još negativniji, te je iznosio -31 799 osoba (DZS, 2019). Podaci Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske (2019) navode da se iz RH odselilo 92,2% hrvatskih državljana u odnosu na 7,8% stranaca. Prema ovim podacima najviše osoba seli se u države članice Europske Unije, među kojima prednjači Njemačka u koju je 2018. otišlo gotovo 55% ukupnog odseljenog stanovništva, nakon koje slijede Slovenija, Italija i Austrija (DZS, 2019). Poseban problem predstavlja odlazak mladog stanovništva iz RH. Prema podacima, dobna skupina koja je najviše zahvaćena valom odseljavanja je mlađa odrasla dob, te od ukupnog broja odseljenih, 45,5% čine osobe mlađe odrasle dobi (20-40 godina). Sve županije, osim Istarske, Splitko-dalmatinske i Dubrovačko-neretvanske, bilježe negativan saldo migracija. Prema županijama najveći udio odseljenog stanovništva imaju Osječko-baranjska (-2756), Vukovarsko-srijemska (-2181), Brodsko-posavska (-1451) i Sisačko-moslavačka županija (-1335) (DZS, 2019). Kao jedan od glavnih razloga za odlazak u inozemstvo studenti u istraživanju koje je proveo (Čerenić, 2014) navode nemogućnost zapošljavanja, nedostatne prihode, te neriješeno stambeno pitanje. Prema važnosti, sljedeći razlozi za odlazak iz zemlje su nedostatak perspektive za budućnost, loši životni uvjeti i loši uvjeti rada, nemogućnost

napredovanja i razvoja karijere. Nadalje, kao manje važne razloge za odlazak Čerenić (2014) navodi potrebu za nastavkom obrazovanja i usavršavanja. Najmanje važni razlozi za odlazak iz zemlje u ovom istraživanju bili su nezadovoljstvo političkom situacijom i neizvjesna egzistencija.

Kao i za veliki broj drugih problema, pojava, objekata i slično, ljudi formiraju stavove i o ovoj temi. U nastavku teksta pobliže će biti opisani stavovi kao konstrukt, te navedena i opisana neka istraživanja koja govore o stavovima o odlasku u inozemstvo, te materijalizam i potreba za postignućem kao psihološki faktori koji su u direktnom ili indirektnom odnosu s ovom temom.

1.2. Stavovi

Stavovi su vrlo važan konstrukt, najviše proučavan u sklopu socijalne psihologije. Mnogi teoretičari socijalne psihologije ponudili su svoje definicije stavova, tako Hewstone i Stroebe (2003) stavove definiraju kao cjelokupnu validaciju određenih objekata, točnije definiraju ih kao psihološku tendenciju koja se izražava vrednovanjem nekog objekta uz određeni stupanj (ne)sklonosti. Prema ovoj definiciji posebno su naglašena dva elementa stava – prisutnost objekta stava i mentalni proces evaluacije (Aronson i sur., 2005). Objekti stava mogu biti bilo što što osoba može diferencirati ili imati mentalne reprezentacije o njemu, a uključuju konkretne i apstraktne objekte, nežive stvari, osobe ili grupe. Drugi element stavova, evaluacija ili vrednovanje posreduje između podražaja i reakcija. Prema trokomponentnom modelu stava do formiranja stava i manifestiranja istog dovode i iskustva koja se mogu podijeliti u tri aspekta: kogniciju, afekt i ponašanje (Aronson i sur., 2005). Uvjerenja koja osoba ima o objektu stava čine kognitivnu komponentu, emocije koje objekt stava potiče čine afektivnu komponentu, a bihevioralna komponenta odnosi se na akcije koje osoba poduzima, a usmjerene su na objekt stava te bihevioralne namjere. Hewstone i Stroebe (2003) navode razne funkcije stavova kao što su spoznajna funkcija, utilitarna funkcija, funkcija socijalnog identiteta, te funkcija održavanja samopoštovanja. Broj funkcija stava je varijabilan, tako određeni stav može imati nekoliko funkcija ili samo jednu, a koliko će funkcija stav imati ovisi o najnaglašenijem aspektu situacije (Hewstone i Stroebe, 2003). Strukturu stavova čine aspekti mentalne reprezentacije u pamćenju, a navedeni aspekti odnose se na polarnost, dimenzionalnost i stupanj konzistentnosti između komponenata stava. Upravljanje obradom informacija koje se odnosi na tendenciju selektivnog pristupa obrade pamćenja informacija koje su u skladu s vlastitim stavom jedna je od posljedica

stavova. Točnije ona motivira ljude u potrazi za informacijama koje su u skladu s postojećim stavovima i koje ih podupiru, a aktivno se izbjegavaju informacije koje su suprotne. Druga posljedica stavova odnosi se na stavove kao prediktor ponašanja. Iako se prema literaturi navodi da izravna povezanost stavova i ponašanja varira između .15 do .3, moderatorska varijabla, koja je najčešće bila snaga stavova, vrlo je prediktivna za ponašanje. Tako će vrlo snažni stavovi biti prediktivniji za buduće ponašanje u odnosu na slabije stavove (Armitage i Christian, 2003).

U istraživanju Reić Ercegovac i Čerenić (2015) koje je istraživalo stavove studenata prema odlasku iz Hrvatske navode da suprotno očekivanju, većina njihovih ispitanika pokazuje tendenciju ka ostanku u domicilnoj zemlji, te izražava pozitivne stavove prema ostanku u Hrvatskoj. U usporedbi s hrvatskim studentima, nešto je više sudionika iz BiH izrazilo želju za odlaskom u inozemstvo, te su ovi sudionici imali i pozitivnije stavove prema odlasku u odnosu na sudionike iz Hrvatske. Relja i suradnici (2015) također navode da nije bilo razlika u stavovima prema odlasku ovisno o spolu sudionika niti među Hrvatima, niti među sudionicima iz Bosne i Hercegovine. Ovim istraživanjem pokazalo se da niti razina studija nema utjecaja na pozitivnost ili negativnost stavova prema odlasku u inozemstvo, dok se kao glavni razlog za odlazak navodila upravo nemogućnost pronalaska posla u svojoj zemlji. Nadalje, ovim istraživanjem utvrđeni su umjereno pozitivni općeniti stavovi prema odlasku mladih u inozemstvo, no u slučaju stava prema vlastitom odlasku sudionici iz BiH iskazali su nešto pozitivnije stavove prema odlasku u odnosu na sudionike iz Hrvatske (Relja i sur., 2015). U istraživanju Ravlić (2017) na učenicima medicinske škole nađeni su pozitivniji stavovi prema odlasku što se objašnjavalo višim prihodima za zdravstvene radnike u drugim državama. Također, ovi ispitanici iskazali su i nešto pozitivnije stavove prema odlasku zbog mogućnosti napredovanja na poslu, te zbog loše i neadekvatne opremljenosti zdravstvenih institucija kod nas. S druge strane, u istraživanju Frieze i suradnika (2010) navodi se da ljubav prema zemlji iz koje potječemo i vezanost za mjesto stanovanja igraju ulogu u odluci o odlasku. One osobe koje pokazuju visoku vezanost za mjesto stanovanja imaju manju tendenciju k odlasku u inozemstvo, a Adamović i suradnici (2003, prema Frieze i sur., 2010) navode da je upravo ljubav prema domovini jedan od razloga za ostanak. Prema istraživanju Fereže (2018) značajno više muških studenata pokazuje tendenciju za odlaskom u odnosu na žene koje pokazuju tendenciju za ostanom. Također, ovim istraživanjem utvrđeno je da oko 45% sudionika pokazuje želju za odlaskom u inozemstvo. Ovaj postotak mnogo je viši od onoga utvrđenog u istraživanju Relje i suradnika (2015), jedan od razloga za takve rezultate je mjesto gdje su provedena istraživanja. U istraživanju Fereže (2018) ispitani su studenti iz Osijeka, dok su u

istraživanju Relje i suradnika (2015) ispitani studenti iz Splita, a kao što je ranije navedeno, iz Osječko-baranjske i ostalih slavonskih županija odlazi puno veći broj ljudi nego što je slučaj u dalmatinskim županijama među kojima je i Splitsko-dalmatinska.

1.3. Materijalizam

Materijalizam je konstrukt koji u industrijaliziranim, kapitalističkim kulturama služi ljudima kao vrijednosna orijentacija (Chang i Arkin, 2002) a predstavlja važnost koju svaka osoba pridaje posjedovanju dobara koje zauzima središnje mjesto u njegovom životu i pruža najveće izvore (ne)zadovoljstva (Christopher i Schlenker, 2004). Chang i Arkin (2002) materijalizam definiraju kao stjecanje bogatstva i posjeda koji su neophodni za ljudsku sreću i presudni su u definiciji uspjeha. Kada kultura stavlja snažan naglasak na ekonomska postignuća, ljudi imaju tendenciju razvijati vanjske težnje koje uključuju financijske ciljeve, materijalnu imovinu i uspjeh putem društvenog priznavanja (Kasser i Ryan, 1993). Kada kultura vrši takav utjecaj na pojedinca, društvo financijski status i materijalna dobra vrednuje pretjerano važnim. Nadalje, visoki financijski status smatra se važnijim od ostalih životnih ciljeva kao što su npr. zajednica u kojoj žive, socijalna pripadnost te samoprihvatanje (Kasser i Ryan, 1993). Umjesto da budu orijentirani prema ljudima, materijalisti su orijentirani prema materijalnim stvarima, ali u aspektu da posjedovanjem raznih dobara pokušavaju impresionirati ljude te na taj način pokušavaju izbjeći negativne socijalne evaluacije. U svojoj osnovi, materijalizam utječe na formiranje želja i odluka, te također utječe na psihološku dobrobit ljudi, a na posljertku direktno ili indirektno, utječe i na ponašanje (Chang i Arkin, 2002).

Istraživanjima materijalizma utvrđeno je da ljudi koji postižu više rezultate na skalama materijalizma financijsku sigurnost vrednuju pozitivnijom i važnijom od nekih drugih aspekata života, a posebno naglašavaju osobnu težnju za stjecanjem poželjnih materijalnih dobara za njih same (Richins i Dawson, 1992). Nadalje, istraživanja pokazuju da osobe koje postižu više rezultate na mjerama materijalizma troše više novca na sebe i svoje potrebe u odnosu na količinu novca koje troše na svoje obitelji i prijatelje, te su manje skloni doniranju novca u dobrotvorne svrhe. Prema nekim istraživanjima (Kasser i Ahuvia, 2002) osobe koje postižu više rezultate na mjerama materijalizma su manje psihički zdrave. Motivacija koja je uzrok želje za posjedovanjem materijalnih dobara i novcem doprinose narušavanju psihičkog stanja materijalista. Pretpostavlja se da su materijalisti lošijeg psihičkog zdravlja zbog svoje pretjerane zabrinutosti i fokusa na to kako ih druge osobe percipiraju. Povezanost materijalizma i osobne dobrobiti utvrđena je u raznim istraživanjima, neovisno o načinu operacionalizacije dobrobiti.

Materijalisti izražavaju manje zadovoljstvo životom i generalno su manje sretni od osoba koje nisu materijalisti (Richins, 1995; Sirgy, 1998). Manja sklonost ka samoaktualizaciji, više razine anksioznosti i niže razine životne vitalnosti također se vežu uz osobe koje postižu više rezultate na mjerama materijalizma (Kasser i Ahuvia, 2002).

1.4. Potreba za postignućem

Socijalne potrebe su jedna od tri vrste osnovnih potreba, u koje se još ubrajaju i psihološke i fiziološke potrebe. Socijalne potrebe stečene su kroz rana socijalizacijska iskustva, ali nisu određene isključivo njima već se kroz razvoj mogu mijenjati. Jednom kada se socijalne potrebe usvoje one djeluju kao smjernice ponašanja u situacijama u kojima postoje i vanjski poticaji. Uz navedeno, valja naglasiti da su socijalne potrebe reaktivne prirode, a u socijalne potrebe ubrajaju se potreba za postignućem, afilijacijom i moći (Reeve, 2010).

Potreba za postignućem definira se kao potreba za postizanjem izvrsnosti, a izvrsnost je određena sa tri aspekta: zadatkom, osobnim standardima i uspjehom drugih. Prema McClellandu i suradnicima (1953, prema Reeve, 2010) potreba za postignućem definira se kao želja da se ostvari određeni standard izvrsnosti što motivira ljude da teže uspjehu u natjecanju s tim standardom, dok Heckhausen (1977) potrebu za postignućem definira kao nastojanje da se vlastita učinkovitost poveća ili održi na visokoj razini u svim aktivnostima u kojima se standard za ono što je dobro smatra obvezujućim i čije izvođenje stoga može uspjeti ili ne uspjeti. Ne reagiraju svi ljudi jednako kada su suočeni sa standardima izvrsnosti, osobe čija je potreba za postignućem vrlo izražena reagiraju emocijama orijentiranim na prilaženje, dok osobe kod kojih ova potreba nije izražena pokazuju emocije orijentirane na izbjegavanje kao što su strah i tjeskoba (Reeve, 2010). Reeve (2010) navodi da se potreba za postignućem javlja već u dobi od 3 do 3 i pol godine, a evaluacija vlastitog izvođenja najvažniji je faktor koji doprinosi njenom daljnjem razvoju. Potreba za postignućem pod utjecajem je određenih hereditarnih faktora, također je i pod utjecajem ranih odgojnih postupaka koji su vezani uz raspored hranjenja i strogoću toaletnog treninga. Još je jedan faktor koji utječe na razvoj potrebe za postignućem, a to je roditeljsko naglašavanje nezavisnosti pri donošenju odluka i postavljanje izazovnih standarda za postignuće (Reeve, 2010). Prema Atkinsonovu modelu ponašanje usmjereno na postignuće parcijalno je motivirano potrebom za postignućem, naime, ono još ovisi i o vjerojatnosti za uspješno obavljanje zadatka te poticajnoj vrijednost koju ima uspjeh u tom zadatku (Nicholls, 1984). Ukoliko se sagledaju razlike po spolu, tijekom pedesetih

i šezdesetih godina prošlog stoljeća žene su ostvarivale niže rezultate na skali motivacije za postignućem u odnosu na muškarce dok je tijekom sedamdesetih i osamdesetih godina došlo do porasta potrebe za postignućem kod žena (Hyde i Kling, 2001).

Razmatrajući odnos potrebe za postignućem i zadovoljstva životom, Martinez (2001, prema Karaman i Watson, 2017) navodi da će visoke razine potrebe za postignućem uz visoko zadovoljstvo životom povećati vjerojatnost ostanka u domicilnoj zemlji kod studenata. Međutim, neki nalazi govore o tome da se često pri takvim istraživanjima zanemaruje kako zadovoljstvo životom, stres i mogućnost kontrole okoline utječu na razine potrebe za postignućem (Chavajay i Skowronek, 2008). Nadalje, utvrđeno je da je potreba za postignućem snažan prediktor uspjeha i percipiranog postignuća, a također je utvrđena i povezanost potrebe za postignućem i izbora zanimanja, subjektivne dobrobiti osobe i njenih životnih ciljeva (Ahmad i Rana, 2012). Ono što je za potrebe ovoga rada važnije od ranije navedenih podataka, definitivno su nalazi koji govore o tome da migranti imaju više razine potrebe za postignućem i moći, ali niže razine potrebe za afilijacijom u odnosu na osobe koje ne napuštaju svoju zemlju rođenja (Boneva i sur., 1998). Boneva i suradnici (1998) također navode da se svaka socijalna potreba izražava na razne načine koji ovise o različitim okolinskim utjecajima. Ovi istraživači zaključuju da će osobe s više izraženim potrebama za postignućem i moći emigrirati iz regije ili država koje su u ekonomskoj stagnaciji ili ekonomskoj krizi u one regije ili države koje su ekonomski superiornije od onih iz koje odlaze. Takve osobe, s izraženom potrebom za postignućem, koje su u potrazi su za izazovnijim ciljevima težit će za više opcija u socioekonomskom području. Ako im njihovo trenutno područje ili zemlja to ne pruža, osobe s izraženom potrebom za postignućem biti će spremnije na odlazak (Boneva i suradnici, 1998).

2. CILJ

S obzirom na to da je problem vanjskih migracija sveprisutan u svakodnevici, te da uvelike utječe na sektore kao što su gospodarstvo, demografija i slično, ovim se istraživanjem nastoji ostvariti dodatne spoznaje što sve sudjeluje u odluku o preseljenju izvan granica domicilne zemlje. Nadalje, s obzirom da je proveden mali broj istraživanja koja se bave ovom tematikom u RH, te da je većina provedena na populaciji studenata, ovim se istraživanjem želi produbiti saznanja o faktorima koji utječu na odluku o migracijama, i na uzorku učenika srednjih škola, razlikujući pri tome one koji će nastaviti i one koji neće nastaviti svoje školovanje.

3. PROBLEMI I HIPOTEZE

3.1. Problemi:

1. Ispitati postoji li razlika između srednjoškolaca različitog spola u težnji za postignućem, materijalizmu i stavovima prema odlasku u inozemstvo.
2. Ispitati postoji li razlika između srednjoškolaca različitih usmjerenja (gimnazije i strukovne škole) u težnji za postignućem, materijalizmu i stavovima prema odlasku u inozemstvo.
3. Ispitati postoji li povezanost između težnje ka postignuću, materijalizma i stavova prema odlasku u inozemstvo kod srednjoškolaca.

3.2.. Hipoteze:

1. S obzirom na nalaze prethodnih istraživanja, za pretpostaviti je da će muškarci pokazati veće materijalističke tendencije (Eastman i sur., 1997; Kamineni, 2005), no neće biti razlike među muškarcima i ženama u težnji za postignućem (Nagarathnamma i sur., 2007) i stavovima prema odlasku u inozemstvo (Lutz i Palenga-Möllenbeck, 2011).
2. Za pretpostaviti je da će učenici gimnazija pokazati veće materijalističke tendencije i više izraženu težnju ka postignuću u odnosu na učenike strukovnih škola, no da će učenici strukovnih škola imati pozitivnije stavove prema odlasku u inozemstvo.
3. a) S obzirom na rezultate istraživanja u kojima je utvrđeno da osobe s više izraženom težnjom ka postignuću emigriraju iz svoje regije ili države (Boneva i sur., 1998), za pretpostaviti je da je težnja za postignućem pozitivno povezana sa stavovima o odlasku u inozemstvo.
3. b) S obzirom na rezultate istraživanja u kojima je utvrđena povezanost zadovoljstva životom i materijalizma, pri kojima materijalisti izražavaju manje zadovoljstvo životom (Richins, 1995; Sirgy, 1998), te na rezultate istraživanja koja govore da osobe pokazuju veću tendenciju migracije kako bi povećali zadovoljstvo životom i osobnu dobrobit (Borjas, 1989), za pretpostaviti je da je materijalizam pozitivno povezan sa stavovima o odlasku u inozemstvo.

4. METODA

4.1. Sudionici

U istraživanju je korišten prigodan uzorak učenika srednjih škola u Vinkovcima (N=391) u rasponu dobi od 15 do 19 godina, točnije u istraživanje su uključeni učenici prvih, drugih i trećih razreda strukovnih škola i gimnazija. Izuzetak su činili četvrti razredi medicinske škole, smjera medicinska sestra kojima četvrti razred nije završni razred. Sudjelovalo je 130 učenika i 261 učenica, od čega 163 učenika i učenica gimnazija te 228 učenika i učenica strukovnih škola. Prosječna dob sudionika bila je 16,5 godina.

Podaci su prikupljeni *online* anketom koja je učenicima prosljeđena od strane školskih psihologa svake od škola. S obzirom na članak 3. stavak 4. Etičkog kodeksa istraživanja s djecom koji kaže da "Dijete starije od 14 godina samo daje pisani ili usmeni pristanak.", te članak 3. stavak 7. koji kaže da "Neovisno o tome je li potreban njegov pristanak za sudjelovanje djeteta u istraživanju, roditelji ili skrbnik mora biti prethodno informiran o istraživanju u skladu s odredbama navedenim u točki 3.6.", sudionici ovoga istraživanja samostalno su dali svoj informirani pristanak za sudjelovanje u istraživanju, no roditelji učenika bili su obaviješteni o provođenju istraživanja putem online stranica svake od škola.

4.2. Mjerni instrumenti

Skala težnje ka postignuću subskala je O'Neilovog Upitnika rodne uloge, koja osim subskale težnje ka postignuću sadrži i subskale: ograničena emocionalnost, ograničeno afektivno ponašanje i konflikt radne i obiteljske uloge. Verziju skale koje je korištena u ovom istraživanju adaptirale su Nikolić, Pavela Banai i Šimić (2014). Skala težnje ka postignuću sastoji se od 13 čestica. Na svakoj od čestica sudionici samostalno izražavaju (ne)slaganje s navedenim tvrdnjama na skali od 5 stupnjeva (1 – uopće se ne slažem, 5 – u potpunosti se slažem). Ukupan rezultat određen je zbrojem procjena, veći rezultat upućuje na veću težnju ka postignuću i obrnuto. Teoretski raspon rezultata je između 13 i 65. Cronbach alpha adaptirane verzije skale iznosi ,87.

Materijalizam je mjeren skraćenom verzijom **Skale materijalističkih vrijednosti** (Material Value Scale, Richins i Dawsons, 1992; hrvatski prijevod Kaliterna Lipovčan i sur., 2015) koja se sastoji od 9 tvrdnji, a na njoj su kao i na prethodnoj skali, sudionici su procjenjivali svoje (ne)slaganje sa tvrdnjama na skali od 5 stupnjeva (1 – uopće se ne slažem, 5 – u potpunosti se

slažem). Skala uključuje 3 dimenzije: uspjeh, centralnost i sreću, te se s obzirom na to rezultat može izračunati i kao zbroj odgovora na svim česticama ili zbrajanjem odgovora na česticama posebno za svaku od dimenzija. Raspon rezultata je između 9 i 45, veći rezultat na skali upućuje na veću izraženost materijalizma. Cronbach alpha za ovu skalu na hrvatskom uzorku iznosi ,72.

Skala instrumentalnih razloga za odlazak u inozemstvo konstruirana je za potrebe ovog istraživanja. Skala se sastoji od 10 čestice na kojima su sudionici procjenjivali svoje (ne)slaganje sa svakom od čestica u rasponu od 5 stupnjeva (1 – uopće se ne slažem, 5 – u potpunosti se slažem). Kako je ova skala prvi put korištena, provjerena je njena faktorska struktura (faktorskom analizom na zajedničke faktore, uz Varimax rotaciju) (Tablica 1).

Tablica 1 Rezultati faktorske analize (na zajedničke faktore) i analize pouzdanosti za Skalu instrumentalnih razloga za odlazak u inozemstvo

Tvrdnja	F1	r_{it}	Alpha if deleted
Otišao/la bih živjeti u inozemstvo zbog loše ekonomske situacije u državi.	-,76	,71	,89
Otišao/la bih živjeti u inozemstvo zbog visoke stope nezaposlenosti u državi.	-,72	,68	,89
Otišao/la bih živjeti u inozemstvo zbog nestabilne političke situacije u državi.	-,65	,61	,89
Otišao/la bih živjeti u inozemstvo zbog neslaganja s vrijednosnim sustavom u našem društvu.	-,64	,60	,89
Otišao/la bih živjeti u inozemstvo zbog nepovoljnih uvjeta za moj osobni i profesionalni razvoj u našoj državi.	-,76	,72	,89
Otišao/la bih živjeti u inozemstvo zbog boljih životnih uvjeta u drugim državama (viši standard, bolje zdravstvo i sl.)	-,81	,77	,89
Otišao/la bih živjeti u inozemstvo zbog veće mogućnosti zapošljavanja u struci.	-,73	,68	,89
Otišao/la bih živjeti u inozemstvo jer bi za isti rad bio bolje plaćen.	-,81	,76	,89
Radio/la bih u inozemstvu izvan svoje struke ako bi prihodi bili veći.	-,49	,47	,91
Bolji životni uvjeti u drugim državama povećavaju moju želju za odlaskom u inozemstvo.	-,73	,69	,89
Prihvatio bih u inozemstvu bilo koji posao, kada bih imao priliku.	-,39	,38	,91
Eigen vrijednost	5,27		
% objašnjene varijance	47,87		
Cronbach alpha		,90	

Iz Tablice 1 vidljivo je da Skalu instrumentalnih razloga za odlazak u inozemstvo ima jednofaktorsku strukturu i zadovoljavajuću unutarnju pouzdanost tipa Cronbach alpha, pa je u daljnjim obradama korišten ukupan rezultat na ovoj skali (formiran kao prosječna procjena na svim česticama skale). Raspon rezultata na cijeloj skali je između 10 i 50, a veći rezultat na skali upućuje na pozitivnije stavove prema odlasku u inozemstvo. Cronbach alpha za ovu skalu iznosi ,90.

4.3. Postupak

Istraživanje je provedeno *online* metodom od 3. svibnja do 31. svibnja 2021. godine. Google forms obrazac učenicima je prosljeđen putem linka od strane školskih psihologa srednjih škola u Vinkovcima u kojima je provedeno istraživanje. Sudionicima je naglašeno da je istraživanje potpuno anonimno, a vrijeme ispunjavanja iznosilo je 5 minuta.

5. REZULTATI

Prije provedbe statističkih analiza potrebnih kako bi se odgovorilo na postavljene probleme izračunati su deskriptivni parametri ispitivanih varijabli (Tablica 2, Tablica 3 i Tablica 4).

Tablica 2 Prikaz deskriptivnih parametara skale težnje ka postignuću s obzirom na spol (muškarci i žene) te školu (gimnazija i strukovna škola)

	N	M	SD	Raspon	Teoretski raspon	Indeks asimetričnosti	Kurtičnost	K-S test
Muškarci	130	32,53	7,88	16-52	12-60	,23	-,38	,06
Žene	261	30,08	8,64	12-55	12-60	,26	-,17	,06
Škole – ukupno	391	30,90	8,46	12-55	12-60	,22	-,24	,05
Gimnazije	163	29,54	7,76	12-50	12-60	,08	-,48	,05
Strukovne škole	228	31,86	8,82	13-55	12-60	,21	-,26	,04

Tablica 3 Prikaz deskriptivnih parametara skale materijalizma s obzirom na spol (muškarci i žene) te školu (gimnazija i strukovna škola)

	N	M	SD	Raspon	Teoretski raspon	Indeks asimetričnosti	Kurtičnost	K-S test
Muškarci	130	24,81	7,45	10-45	9-45	,46	-,15	,08
Žene	261	23,16	7,14	9-43	9-45	,32	-,51	,08
Škole – ukupno	391	23,71	7,28	9-45	9-45	,38	-,34	,07
Gimnazije	163	23,66	6,84	10-40	9-45	,21	-,52	,06
Strukovne škole	228	23,74	7,58	9-45	9-45	,46	-,28	,08

Tablica 4 Prikaz deskriptivnih parametara skale instrumentalnih razloga za odlazak u inozemstvo (muškarci i žene) te školu (gimnazija i strukovna škola)

	N	M	SD	Raspon	Teoretski raspon	Indeks asimetričnosti	Kurtičnost	K-S test
Muškarci	130	34,85	7,55	15-49	10-50	-,50	-,42	,08
Žene	261	34,54	8,92	15-50	10-50	-,43	-,55	,09
Škole – ukupno	391	34,65	8,48	15-50	10-50	-,46	-,47	,08
Gimnazije	163	33,48	8,99	15-50	10-50	-,38	-,55	,07
Strukovne škole	228	35,48	8,01	15-50	10-50	-,47	-,50	,09

U svrhu odgovora na prvi problem provedeni su t-testovi za nezavisne uzorke, odnosno testirane su razlike između djevojaka i mladića s obzirom na ispitivane varijable. Rezultati provedenih analiza vidljivi su u Tablici 5.

Tablica 5 Rezultati t-testova kojima su se provjerile razlike u težnji za postignućem, materijalizmu i instrumentalnim razlozima za odlazak u inozemstvo ovisno o spolu

	t vrijednost	df	p	M - žene	M – muškarci
Materijalizam	2,12*	389	,03	23,16	24,81
Težnja za postignućem	2,72**	389	,01	30,08	32,53

Razlozi za odlazak	,34	389	,73	34,54	34,85
--------------------	-----	-----	-----	-------	-------

*p<0,05, **<0,01

Utvrđena je statistički značajna razlike u težnji za postignućem i materijalizmu ovisno o spolu, odnosno, utvrđeno je da su i težnja za postignućem i materijalizam više izraženi kod muškaraca u odnosu na žene. Kod posljednje ispitivane varijable, instrumentalnih razloga za odlazak u inozemstvo razlike među spolovima nisu utvrđene (Tablica 5).

T-testovi za nezavisne uzorke provedeni su i kako bi se dobio odgovor na drugi problem, odnosno da bismo provjerili postoji li razlika između srednjoškolaca različitih usmjerenja (gimnazije i strukovne škole) u težnji za postignućem, materijalizmu i stavovima prema odlasku u inozemstvo (Tablica 6).

Tablica 6 Rezultati t-testova za nezavisne uzorke na mjerama težnje ka postignuću, materijalizma i razloga za odlazak u inozemstvo ovisno o vrsti škole

	t vrijednost	df	p	M - gimnazija	M – strukovna
Težnja za postignućem	2,70**	389	,01	29,54	31,86
Materijalizam	0,10	389	,92	23,66	23,73
Razlozi za odlazak	2,31*	389	,02	33,48	35,48

**p<,01, *p<,05

Utvrđena je statistički značajna razlika u težnji za postignućem i instrumentalnim razlozima za odlazak u inozemstvo ovisno o školi, tj. obrazovnom usmjerenju koje učenici pohađaju. Učenici strukovnih škola ostvarili su više rezultate na skalama težnje ka postignuću i instrumentalnih razloga za odlazak u inozemstvo. U slučaju varijable materijalizam nisu utvrđene statistički značajne razlike ovisno o školi koju sudionici pohađaju (Tablica 6).

U svrhu odgovora na treći problem, izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije. Rezultati analize vidljivi su u Tablici 7.

Tablica 7 Rezultati analize koeficijenta korelacije između težnje ka postignuću, materijalizma i rezultata na skali instrumentalnih razloga za odlazak u inozemstvo

Materijalizam	Težnja za postignućem	Razlozi za odlazak
---------------	-----------------------	--------------------

Materijalizam	1,00	,57**	,26**
Težnja za postignućem	,57**	1,00	,29**
Razlozi za odlazak	,26**	,29**	1,00

**p<,01

Utvrđene su statistički značajne niske pozitivne korelacije između rezultata na skali težnje ka postignuću i rezultata na skali materijalizma sa rezultatom na skali instrumentalnih razloga za odlazak u inozemstvo. Sudionici koji su ostvarivali više rezultate na skalama težnje ka postignuću i materijalizma, ostvarivali su više rezultate i na skali instrumentalnih razloga za odlazak u inozemstvo. Utvrđena je i statistički značajna umjerena pozitivna korelacija između težnje ka postignuću i materijalizma, sudionici koji su ostvarivali više rezultate na skali težnje ka postignuću ostvarili su i više rezultate na skali materijalizma (Tablica 7).

6. RASPRAVA

Cilj provedenog istraživanja bio je ispitati odnos težnje ka postignuću i materijalizma sa stavovima prema odlasku u inozemstvo kod srednjoškolaca. Prvi istraživački problem bio je ispitati postoji li razlika između ispitanika različitog spola u težnji za postignućem, materijalizmu i stavovima prema odlasku u inozemstvo, a drugi postoji li razlika između srednjoškolaca različitih usmjerenja (gimnazije i strukovne škole) u tim varijablama. S obzirom na rezultate dosadašnjih istraživanja za očekivati je bilo da će muškarci pokazivati veće materijalističke tendencije u odnosu na žene, te da neće biti razlike u težnji za postignućem i stavovima prema odlasku u inozemstvo ovisno o spolu. Također se očekivalo da će učenici gimnazija ostvariti više rezultate na skalama težnje ka postignuću i materijalizma u odnosu na učenike strukovnih škola, no da neće biti razlike u stavovima prema odlasku u inozemstvo između strukovnih i gimnazijskih usmjerenja. Rezultati ovog istraživanja samo su dijelom potvrdile navedene hipoteze. Muškarci su očekivano pokazali veću materijalističku tendenciju u odnosu na žene i nije bilo razlike među spolovima na rezultatima skale instrumentalnih razloga za odlazak u inozemstvo. Međutim muškarci su također pokazali i više izraženu težnju ka postignuću. Nadalje, suprotno očekivanjima, učenici strukovnih škola pokazali su veću izraženost težnje ka postignuću, te su ostvarili više rezultate na skali instrumentalnih razloga za

odlazak u inozemstvo u odnosu na učenike gimnazija, dok u materijalističkim težnjama nije bilo razlike između ove dvije grupe. S obzirom na dobivene rezultate, moguće je zaključiti da rezultati nisu potpuno u skladu s očekivanjima.

Materijalizam je konstrukt na čiju izraženost utječu mnogi faktori kao što su spol, dob, roditeljske vrijednosti, roditeljski stil komuniciranja, obiteljski socioekonomski status, i niz drugih faktora kao što su politička ideologija i religijska vjerovanja same osobe. Veću materijalističku tendenciju u ovome istraživanju pokazali su muškarci, te se ovaj nalaz može objasniti tradicionalnom prirodnom hrvatskog društva kojem pripadaju sudionici ovog istraživanja (a koja je posebice izražena u području u kojem je istraživanje provedeno). Naime, u Hrvatskoj je još uvijek dominantno tradicionalno shvaćanje u kojem je muškarac po svom društvenom statusu iznad žene, te da je upravo on određen kao osoba koja sebi i svojoj obitelji treba osigurati financijsku sigurnost, dok se od žene ne očekuje financijska samostalnost već se njena se uloga očituje u podizanju djece. Upravo ovim kulturološkim i religijskim odrednicama moguće je objasniti zašto muškarci ostvaruju više rezultate na skali materijalizma. U kapitalističkim kulturama društveni status jedan je od najvažnijih aspekata, te kada kultura stavlja snažan naglasak na ekonomska postignuća i pri tome i dalje naglašava patrijarhat, moguće je da upravo ti utjecaji rezultiraju većom izraženosti materijalizma kod muškaraca.

Iako mnoga istraživanja provedena u posljednjih desetak godina pokazuju tendenciju smanjenja razlika ili nepostojanja razlika u izraženosti težnje ka postignuću, ovim istraživanjem ipak su utvrđene razlike, gdje muškarci pokazuju veću izraženost težnje ka postignuću. Jedan od faktora koji utječe na razvoj ove potrebe je roditeljsko naglašavanje nezavisnosti pri donošenju odluka i postavljanje izazovnih standarda za postignuće (Reeve, 2010). I u ovom slučaju vidljiv je utjecaj kulture u kojoj vlada patrijarhat. Rothbart i suradnici (1966) navode da roditelji, posebice otac, imaju različita očekivanja od sinova i kćeri. Nadalje, navode da su očevi bili više uključeni u odgoj muškog djeteta kako bi odgovaralo kulturalnim očekivanjima. No, osim odgoja u vlastitom domu učenice se također i kroz sustav obrazovanja susreću sa degradiranjem. Manje mogućnosti pristupa obrazovanju, nejednak pristup djevojčicama i dječacima tijekom obrazovanja samo su neki od faktora koji su sustavno narušavali razvoj djevojčica i žena, te naglašavali sliku žene kao inferiorne (Subrahmanian, 2005). Moguće je da su degradirajući uvjeti u kojima odrastaju djevojčice, te promicanje njihove ovisnosti o muškarcu rezultirale manje izraženom težnjom za postignućem.

Rezultati koji govore da nema razlike u stavovima prema odlasku u inozemstvo reflektiraju neke ranije nalaze, koji također nisu utvrdili razliku u stavovima prema odlasku u inozemstvo

među spolovima (Relja i suradnici, 2015). Općenito, glavni uzroci migracija su politički pritisak, progoni, rat, potraga za boljim životom u vidu ekonomskog statusa, želja za osamostaljenjem, itd. (Straubhaar, 1986). U ovom istraživanju mjera stavova prema odlasku u inozemstvo bazirana je na instrumentalnim razlozima za odlazak. Moguće je da i muškarci i žene na isti način evaluiraju razloge za odlazak, te zbog toga nije utvrđena razlika među navedenim grupama. Valja napomenuti da se radi o učenicima koji trenutno nisu uključeni u tržište rada i za njih je razmišljanje o odlasku trenutno samo hipotetska situacija što je moglo doprinijeti gotovo jednakim procjenama od strane obje grupe.

Nadalje, pretpostavljalo se da će učenici gimnazija iskazati veće materijalističke tendencije i izraženiju težnju za postignućem jer je ranijim istraživanjima utvrđeno da osobe s više izraženom težnjom za postignućem biraju prestižnija zanimanja i zanimanja koja su bolje plaćena (Manstead, 2018). Naime, da bi se postigla takva zanimanja u sustavu obrazovanja Republike Hrvatske učenici najčešće odabiru gimnazije kako bi kasnije mogli upisati studije po želji. Ovim istraživanjem utvrđeno je da su sudionici koji pohađaju strukovne škole iskazali veću težnju ka postignuću u odnosu na gimnazijalce, no nije bilo razlika u izraženosti materijalističkih težnji među ovim grupama. S obzirom da se težnja za postignućem ne očituje samo kroz upisivanje prestižnih fakulteta, nego i kroz postizanje izvrsnosti u različitim zadacima, te ovisi o vlastitim standardima i uspjehu drugih (McClelland i sur., 1953, prema Reeve, 2010), moguće je da je kod sudionika iz strukovnih škola ova potreba više izražena s obzirom da se oni susreću i sa klasičnom nastavom, ali i praktičnom nastavom u kojoj dodatno mogu izražavati svoja znanja i vještine, te ih dodatno poboljšavati kako bi ostvarili svoje standarde ili nadmašili učinak svojih kolega ili suradnika.

Ukoliko se sagledaju nalazi da nema razlike u izraženosti materijalističkih tendencija ovisno o obrazovnom programu koji učenici pohađaju, razlog se opet može potražiti u kulturološkom utjecaju. Svi učenici odrastaju u kapitalističkom društvu koje visoko vrednuje ekonomski status, a ogleda se kroz stjecanje bogatstva i posjeda. Kao što je ranije navedeno moguće je da se kod svih učenika na jednak način, pod utjecajem kulture, razvijala tendencija za snažnim financijskim ciljevima i materijalnom imovinom, te zbog toga nije utvrđena razlika u materijalističkim tendencijama između dvije navedene grupe.

Viši rezultati na skali instrumentalnih razloga za odlazak u inozemstvo koje su ostvarili učenici strukovnih škola u odnosu na učenike gimnazija moguće je objasniti spoznajom učenika strukovnih škola da, iako su još u sustavu obrazovanja, ubrzo napuštaju taj sustav i uključuju se na tržište rada jer samo manji broj učenika strukovnih škola nastavi školovanje u ustanovama

za visoko obrazovanje, dok se kod učenika gimnazija događa upravo suprotno. Učenici gimnazija upisuju gimnazije kako bi osigurali mogućnost nastavka školovanja na visokoobrazovnim ustanova, što za njih znači ostajanje u obrazovnom sustavu barem još nekoliko godina. Susret sa tržištem rada i (ne)mogućnostima zapošljavanja u domicilnoj zemlji kao glavni razlog za odlazak iz zemlje navode studenti završnih godina studija (Relja i sur., 2015), pa je moguće da se isti proces odvija i kod učenika strukovnih škola jer se učenici strukovnih škola nešto ranije susreću sa tržištem rada, te su zbog toga u ovom istraživanju i iskazali pozitivnije stavove prema odlasku.

Vezano za treći problem koji je glasio: ispitati postoji li povezanost između težnje ka postignuću, materijalizma i stavova prema odlasku u inozemstvo kod srednjoškolaca, postavljene su hipoteze prema kojima su se očekivale pozitivne povezanosti težnje ka postignuću i materijalizma sa stavovima u inozemstvo. Upravo ovakvi nalazi su dobiveni ovim istraživanjem. Težnja za postignućem i materijalizam pozitivno su povezani sa stavovima prema odlasku u inozemstvo, stoga su rezultati u skladu s očekivanjima.

Boneva i suradnici (1998) navode da osobe koje žive u regijama ili državama koje bilježe gospodarski pad često izgube velik broj građana koji imaju vrlo izraženu težnju ka postignuću, upravo kroz migracije. S obzirom da se uz vrlo istaknutu težnju za postignućem vežu i neke osobine ličnosti kao što su predanost poslu, efikasnost u poslu i drugim aktivnostima i kompetitivnost gubitak ovog dijela populacije zbog migracije indirektno negativno utječe na gospodarstvo koje je u stagnaciji ili padu. Uzimajući u obzir gospodarsko stanje, te regiju iz koje dolaze sudionici ovog istraživanja, moguće je da su oni sa istaknutijom težnjom za postignućem generalno iskazali pozitivnije stavove prema odlasku upravo zbog toga. Osobe koje ne mogu ispuniti svoje potrebe kao što je težnja za postignućem bilo to u okviru radnog mjesta, slobodne aktivnosti u vidu sporta ili na neki drugi način pokušat će pronaći prostore za život koji im ovo mogu osigurati. Nizak životni standard i problem zaposlenja, te nemogućnost napredovanja na poslu samo su neki od problema s kojima se osobe svakodnevno susreću u slavonskim županijama. Iako su sudionici istraživanja još uvijek učenici, zasigurno su upoznati sa stanjem u kojem trenutno žive, te bolje prilike vide izvan granica svoje države, u državama koje su gospodarski naprednije od Republike Hrvatske. Nadalje, osobe koje imaju istaknutu potrebu za postignućem žele biti poznati, imućni, utjecati na druge ili imati kontrolu na drugima, također pokazuju pozitivnije stavove prema migracijama, te češće migriraju u odnosu na osobe čije su želje nešto drugačije ili manje izražene (Boneva i sur., 1998). Prethodno

navedeni podaci također mogu upućivati na to da sudionici ovog istraživanja, vide druge dijelove svijeta kao prilike za ostvarenje svojih potreba i ambicija.

Iako nisu pronađena istraživanja koja bi proučavala odnos migracija i materijalizma, postoje neki indikatori kao zadovoljstvo životom, koji upućuju na povezanost ova dva konstrukta. Ovim istraživanjem utvrđena je pozitivna povezanost između materijalizma i stavova prema odlasku u inozemstvo. Istraživanjem Richinsa (1995) utvrđeno je da se u državama nestabilnog političkog stanja, u kojima dolazi do smanjenja prihoda i povećanja cijena materijalnih dobara mnogi stanovnici nisu u mogućnosti zadovoljiti svoje materijalističke težnje. Također se pokazalo da u takvim situacijama dolazi do sve većeg zaduživanja i čestih bankrota. Stanje u kojem osobe ne mogu zadovoljiti svoje materijalističke potrebe, te zaduživanje dovodi do smanjenja zadovoljstva životom, a u određenim situacijama i do suicida. Istraživanjem Borjasa (1989) utvrđeno je da postoji povezanost zadovoljstva životom i migracija, osobe koje su manje zadovoljne životom sklonije su migracijama. Nezadovoljenje materijalističkih potreba koje je uzrokovano gospodarskim stanjem i u ovom slučaju može biti poticaj sudionicima na migracije. Iako pozitivna povezanost među ispitanim konstruktima ne mora biti direktna nego posredna, materijalizam može biti jedan od faktora koji utječe na stavove osobe o odlasku u inozemstvo ili na samu odluku o migriranju. Zbog gospodarskog stanja u državama u koje hrvatski građani najviše migriraju, moguće je zaključiti da u njima pronalaze financijsku sigurnost. Mogućnost zadovoljenja materijalističkih potreba ovisi o financijskim mogućnostima, a kao što je ranije navedeno, iako su sudionici ovog istraživanja učenici zasigurno su upoznati sa gospodarskim stanjem i mogućnostima koje pruža regija u kojoj žive, te zbog toga pokazuju pozitivnije stavove prema odlasku u inozemstvo.

Pozitivna povezanost materijalizma i težnje ka postignuću može objasniti činjenicom da je jedna od mjera postignuća usporedba sa uspjehom drugih osoba (Heckhausen, 1977) te da je jedan od primarnih indikatora uspjeha i statusa upravo posjedovanje različitih materijalnih dobara, moguće je da je da postoji povezanost među ovim konstruktima jer osobe koje imaju izraženu težnju ka postignuću pokušavaju ostvariti standarde koje društvo postavlja u vidu posjedovanja materijalnih dobara, te ih ponekad i nadmašiti kako bi ostvarili ideal izvrsnosti. Nadalje, moguće je i da osobe zbog svojih izraženih materijalnih tendencija pokušavaju biti izvrsni u svom poslu ili školovanju, kako bi bili bolje plaćeni i na taj način mogli ispuniti svoje materijalističke tendencije.

Neki od nedostataka ovog istraživanja zasigurno su način provođenja ankete online putem, što je ograničilo kontrolu istraživača, te istraživač nema uvid u to jesu li anketu zaista

ispunjavali učenici kojima je bila namijenjena. Iako su učenici imali mogućnost postavljanja pitanja na kraju ankete, odgovore i pojašnjenja mogli su dobiti retrospektivno, te nisu imali priliku promijeniti svoj odgovor nakon što su im određene čestice dodatno pojašnjene. Nadalje, moguće je da su ispitanici davali socijalno poželjne odgovore ili da nisu bili sasvim iskreni.

Buduća istraživanja ovoga tipa zasigurno bi trebala uključiti veću kontrolu za vrijeme ispunjavanja upitnika. Također, preporuča se i provjera zadovoljstva životom, te osobina ličnosti s obzirom da neka ranija istraživanja pokazuju da odluka o odlasku uvelike ovisi upravo o tim faktorima. Analiza razlika u stavovima prema odlasku u inozemstvo ovisno o dobi sudionika zasigurno bi dala dodatak uvid u kojoj dobi učenici stječu stavove i mijenjaju li se stavovi prema odlasku u inozemstvo s dobi. Nadalje, predlaže se i analiza kojom bi se utvrdilo postoje li razlike u stavovima prema odlasku u inozemstvo među učenicima koji imaju jednog ili više članova obitelji u inozemstvu u odnosu na one čije obitelji žive u Republici Hrvatskoj.

7. ZAKLJUČAK

1. Muškarci, tj. učenici ostvarivali su više rezultate na skalama težnje ka postignuću i materijalizma u odnosu na žene, no nije bilo razlike među spolovima na rezultatima skale instrumentalnih razloga za odlazak u inozemstvo.
2. Učenici strukovnih škola ostvarivali su više rezultate na skalama težnje ka postignuću i instrumentalnih razloga za odlazak u inozemstvo u odnosu na učenike gimnazija. U slučaju varijable materijalizam nisu utvrđene razlike ovisno o školi koju sudionici pohađaju.
3. Osobe koje imaju više izraženu težnju ka postignuću ostvarivale su generalno više rezultate na skali instrumentalnih razloga za odlazak u inozemstvo. Osobe koje imaju više izražen materijalizam ostvarivale su generalno više rezultate na skali instrumentalnih razloga za odlazak u inozemstvo. Također, osobe koje imaju više izraženu težnju ka postignuću generalno su ostvarile više rezultate na skali materijalizma.

8. LITERATURA

- Ahmad, I., i Rana, S. (2012). Affectivity, achievement motivation, and academic performance in college students. Pakistan. *Journal of Psychological Research*, 27(1), 107–120.
- Armitage, C. J., i Christian, J. (2003). From attitudes to behaviour: Basic and applied research on the theory of planned behaviour. *Current Psychology*, 22(3), 187-195.
- Aronson, E., Wilson, T. D. i Akert, R. M. (2005). *Socijalna psihologija*. MATE, d.o.o.
- Boneva, B., Frieze, I. H., Ferligoj, A., Jarošová, E., Pauknerová, D., i Orgocka, A. (1998). Achievement, power, and affiliation motives as clues to (e) migration desires: A four-countries comparison. *European Psychologist*, 3(4), 247-254.
- Borjas, G. J. (1989). Economic theory and international migration. *International migration review*, 23(3), 457-485.
- Chang, L., i Arkin, R. M. (2002). Materialism as an attempt to cope with uncertainty. *Psychology i Marketing*, 19(5), 389-406.
- Chavajay, P., i Skowronek, J. (2008). Aspects of acculturation stress among international students attending a university in the USA. *Psychological Reports*, 103, 827–835.
- Christopher, A. N., i Schlenker, B. R. (2004). Materialism and affect: The role of self-presentational concerns. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 23(2), 260-272.
- Čerenić, V. (2014). *Percepcija studenata o potrebi i mogućnostima zapošljavanja u inozemstvu*. (Neobjavljeni diplomski rad). Sveučilište u Splitu, Split, Hrvatska.
- Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2019). Migracija stanovništva Republike Hrvatske 2018. https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/07-01-02_01_2019.htm
- Eastman, J. K., Fredenberger, B., Campbell, D., i Calvert, S. (1997). The relationship between status consumption and materialism: A cross-cultural comparison of Chinese, Mexican, and American student. *Journal of marketing theory and practice*, 5(1), 52-66.
- Fereža, T. (2018). *Psihosocijalni prediktori namjere studenata za odlaskom iz zemlje*. (Neobjavljeni diplomski rad). Sveučilište u Osijeku, Osijek, Hrvatska.
- Heckhausen, H. (1977). Achievement motivation and its constructs: A cognitive model. *Motivation and emotion*, 1(4), 283-329.
- Hewstone, M. i Stroebe, W. (2003). *Socijalna psihologija*. Naklada Slap.

- Kamineni, R. (2005). Influence of materialism, gender and nationality on consumer brand perceptions. *Journal of Targeting, Measurement and Analysis for Marketing*, 14(1), 25-32.
- Karaman, M. A., i Watson, J. C. (2017). Examining associations among achievement motivation, locus of control, academic stress, and life satisfaction: A comparison of US and international undergraduate students. *Personality and Individual Differences*, 111, 106-110.
- Kasser, T., i Ahuvia, A. (2002). Materialistic values and well-being in business students. *European journal of social psychology*, 32(1), 137-146.
- Kasser, T., i Ryan, R. M. (1993). A dark side of the American dream: Correlates of financial success as a central life aspiration. *Journal of personality and social psychology*, 65(2), 410-422.
- Li, M., Hnason Frieze, I., Horvat, J., Mijoč, J., i Olson, E. (2012). Reasons for Leaving Home: Comparing Predictors of Wanting to Migrate and Travel in Croatian Undergraduates. *Migracijske i etničke teme*, 28(1), 7-27.
- Lutz, H., i Palenga-Möllenbeck, E. (2011). Care, gender and migration: Towards a theory of transnational domestic work migration in Europe. *Journal of Contemporary European Studies*, 19(3), 349-364.
- Manstead, A. S. (2018). The psychology of social class: How socioeconomic status impacts thought, feelings, and behaviour. *British Journal of Social Psychology*, 57(2), 267-291.
- Nicholls, J. G. (1984). Achievement motivation: Conceptions of ability, subjective experience, task choice, and performance. *Psychological review*, 91(3), 328.
- Ravlić, D. (2017). *Skлонost migraciji učenika srednje zdravstvene škole u Splitu*. (Neobjavljeni diplomski rad). Sveučilište u Splitu, Split, Hrvatska.
- Reeve, J. (2010). *Razumijevanje motivacije i emocija*. Naklada Slap.
- Relja, R., Reić Ercegovac, I., i Čerenić, V. (2015). Potrebe, mogućnosti i namjera odlaska u inozemstvo: analiza stavova studenata iz Splita (RH) i Sarajeva (BiH). *Androgaški glasnik*, 19(1-2), 1-21.

- Richins, M. L. (1995). Social comparison, advertising, and consumer discontent. *American Behavioral Scientist*, 38(4), 593-607.
- Richins, M. L., i Dawson, S. (1992). A consumer values orientation for materialism and its measurement: Scale development and validation. *Journal of consumer research*, 19(3), 303-316.
- Rothbart, M. K., i Maccoby, E. E. (1966). Parents' differential reactions to sons and daughters. *Journal of Personality and Social Psychology*, 4(3), 237-243.
- Shibley Hyde, J., i Kling, K. C. (2001). Women, motivation, and achievement. *Psychology of women quarterly*, 25(4), 364-378.
- Sirgy, M. J. (1998). Materialism and quality of life. *Social indicators research*, 43(3), 227-260.
- Straubhaar, T. (1986). The causes of international labor migrations—A demand-determined approach. *International Migration Review*, 20(4), 835-855.
- Subrahmanian, R. (2005). Gender equality in education: Definitions and measurements. *International Journal of Educational Development*, 25(4), 395-407.
- Šverko, I. (2005). Studentske namjere odlaska u inozemstvo: veličina potencijalnog „odljeva mozgova“ i njegove odrednice u 1995., 1997. i 2004. godini. *Društvena istraživanja*, 14(6), 1149-1174.